

תכנית הלימודים באזרחות

מבוא

אוכלוסיית היעד

תוכנית הלימודים מיועדת לחטיבה העליונה בבתי הספר שתלמידיהם ניגשים למבחני הבגרות של בתי הספר העצמאיים.

נושאי הלימוד

- משטר ופוליטיקה במדינת ישראל.
- סוגיות בנושאי דת ומדינה.
- מטלת ביצוע המהווה 20% מהציון הסופי.

דרישות המקצוע

כדי שהתלמידים יוכלו לעמוד בדרישות המבחן ולהגיע להישגים נאותים, יש להתאים את דרכי ההוראה לנדרש בבחינה.

לדוגמא:

- ♦ פיתוח מיומנויות חשיבה כמו: ניתוח, יסום וכד'.
- ♦ ניהול דיונים, דיאלוגים בנושאים אקטואליים.
- ♦ ניתוח אירועים.
- ♦ הבחנה בין סוגי טקסטים שונים והתייחסות למידע הנשאב מהם.
- ♦ הבחנה בין עובדות, השערות ופרשנות.

חלוקת השעות

סה"כ יוקצו 6 שעות בכתות י' - י"ב, כמפורט להלן :

א. 4.5 שעות הוראה.

ב. 1.5 מתוך 6 השעות יינתנו למורה עבור לוי והדרכת התלמידים בכתיבת מטלת הביצוע.

מטלת הביצוע

ההנחיות למטלת הביצוע כפי שהן מופיעות באתר.

לתשומת לב,

תכנית ההיבחנות החדשה חלה על תלמידי כיתות י' החל משנת הלימודים תשע"ה ואילך.
בשאלון החיצוני, ניתן להיבחן בכיתות י"א או י"ב. (תלמידים שתכנית ההיבחנות החדשה חלה עליהם)

נושאי הלימוד באזרחות

א. עם ישראל – עם התורה: 10 ש"ש.

- ◆ נקודות ההתחלה של עם ישראל ושל אומות העולם.
- ◆ חוקתו הנצחית של עם ישראל ואמנת היסוד שלו.
- ◆ צדק חברתי – זכויות האדם.
- ◆ מינויים ציבוריים בהשקפת היהדות.
- ◆ הציפייה התמידית של עם ישראל.
- ◆ עמדת היהדות החרדית ביחסה למדינת ישראל:
- ◆ מסמך הסטטוס קוו.

ב. אופייה של מדינת ישראל: 6 ש"ש.

- ◆ תוכנית החלוקה.
- ◆ הכרזת המדינה.
- ◆ מגילת העצמאות:
- ◆ תוכן המגילה:
- ~ אופי המדינה.
- ~ המשטר במדינת ישראל.
- ◆ מעמדה של מגילת העצמאות.
- ◆ יחס היהדות למגילה.
- ◆ מדינת לאום.
- ◆ מדינה רב לאומית.
- ◆ לאומיות אתנית ולאומיות פוליטית.
- ◆ מדינת ישראל כמדינת הלאום היהודי.
- ◆ מעמדם של המיעוטים הלאומיים.
- ◆ יחסה של מדינת ישראל ליהדות התפוצות.
- ◆ יחסם של יהודי התפוצות למדינת ישראל.

ג. הדמוקרטיה: 5 ש"ש.

- ◆ דמוקרטיה ישירה.
- ◆ דמוקרטיה ייצוגית.
- ◆ משאל עם.
- ◆ זכויות האדם והאזרח.
- ◆ יסודות הדמוקרטיה.
- ◆ זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה.
- ◆ יחסם של גדולי ישראל לדמוקרטיה.

ד. המשטר הדמוקרטי בעולם ובישראל: 6 ש"ש.

- ◆ עקרונות המשטר הדמוקרטי:
 - ◇ הכרעת הרוב:
 - ~ זכויות המיעוט.
 - ~ תרבות פוליטית, סובלנות ופלורליזם.
 - ◇ שלטון יציג, נבחר ומתחלף.
 - ◇ עקרון הגבלת השלטון:
 - ~ חוקים.
 - ~ הפרדת רשויות.
 - ~ מנגנוני פיקוח ובקורת.
 - ~ בחירות.
- ◆ השוואה בין משטרים דמוקרטיים למשטרים שאינם דמוקרטיים:
 - ◇ מונרכיה.
 - ◇ דיקטטורה.
- ◆ צורות בממשל הדמוקרטי:
 - ◇ השוואה בין משטר פרלמנטרי למשטר נשיאותי.

◆ מפלגות:

- ◇ חוק המפלגות.
- ◇ חשיבותן של המפלגות.
- ◇ תקנון.
- ◇ סייגים לרשום מפלגה.
- ◇ חוק מימון המפלגות.
- ◇ מפלגה – סיעה – תנועה.

◆ בחירות דמוקרטיות:

- ◇ מאפייני בחירות דמוקרטיות.
- ◇ בחירת מועמדים.
- ◇ ועדות בחירות:
- ~ מרכזית.
- ~ אזורית
- ~ ועדת הקלפי.
- ◇ הליך ההצבעה.
- ◇ אחוז החסימה + דיון בעד ונגד.
- ◇ הסכם עודפים + דיון בעד ונגד.
- ◇ חלוקת המושבים בכנסת בבחירות היחסיות:
- ~ מודד.
- ~ עודפי קולות.
- ~ שיטת באדר עופר.

◆ שיטות הבחירות במשטר דמוקרטי:

- ◇ אזורית רובית.
- ◇ ארצית יחסית.
- ◇ מעורבת.
- ◆ יתרונות וחסרונות של שיטות הבחירה + דיון.
- ◆ שיטת הבחירות הרצויה בישראל + דיון.
- ◆ עמדתה של היהדות החרדית על שיטת הבחירות בישראל.

ו. חוקה וחוקי יסוד:

6 ש"ש.

- ◆ חוקה.
- ◆ הויכוח בעניין החוקה:
- ◇ עם הקמת המדינה.
- ◇ האם רצויה חוקה + דיון.
- ◆ חוקי יסוד:
- ◇ מעמדם:
- ~ שריון.
- ~ הגבלה.
- ◇ תוכנם.
- ◇ חוקי היסוד הקיימים.
- ◇ חשש היהדות החרדית מפני חוקי היסוד.

ז. אזרחות ישראלית וזכות עליה לישראל:

5 ש"ש

- ◆ אזרחות מהי?
- ◆ חוק האזרחות:
- ◇ כיצד נרכשת אזרחות ישראלית?
- ◇ כיצד מאבדים אותה?
- ◆ חוק השבות:
- ◇ הבעייתיות.
- ◇ התיקון.
- ◆ זכויות וחובות האזרח הישראלי.

ח. הרשות המחוקקת – הכנסת:

4 ש"ש.

- ◆ מהי הכנסת?
- ◆ תפקידיה.
- ◆ סיעות הכנסת:

◇ קואליציה.

◇ אופוזיציה.

◆ התחלה וסיום בכהונת הכנסת.

◆ נשיאות הכנסת ותפקידיה.

◆ מליאת הכנסת + דיונים.

◆ ועדות הכנסת ונחיצותן.

9-10 ש"ש.

ט. עבודת הכנסת:

◆ חקיקת חוקים :

◇ יוזמת החקיקה.

◇ תהליך החקיקה.

◆ חקיקה ראשית וחקיקת משנה – השוואה.

◆ פיקוח ובקרה :

◇ ועדות הכנסת.

◇ הצעות לסדר יום.

◇ שאילתות.

◇ אי אימון.

◇ חוק התקציב.

◇ ועדות חקירה פרלמנטריות.

◆ חברי הכנסת :

◇ זכויותיהם.

◇ החסינות לסוגיה.

◇ הרהורים על זכות החסינות + דיון.

◇ תהליך הסרת חסינות.

◇ הטבות חומריות.

◇ הגבלת חברי הכנסת.

- ◆ חוק יסוד הממשלה.
- ◆ מבנה הממשלה.
- ◆ תהליך כינון ממשלה:
- ◆ הסכם קואליציוני – משמעת קואליציונית.
- ◆ סוגי ממשלות קואליציוניות:
- ◆ ממשלת אחדות לאומית.
- ◆ ממשלה צרה.
- ◆ ממשלה רחבה.
- ◆ ראש הממשלה:
- ◆ מעמדו.
- ◆ סמכויותיו.
- ◆ נושאים שבאחריותו הישירה של ראש הממשלה.
- ◆ מבנה הממשלה.
- ◆ משרדי הממשלה.
- ◆ סוגי משרדים.
- ◆ הדגמת פעילות של משרדי הממשלה.
- ◆ תפקידי הממשלה וסמכויותיה / אחריות ממשלתית.
- ◆ קבלת החלטות.
- ◆ תקנות.
- ◆ צווים.
- ◆ הכרזת מלחמה.
- ◆ תקנון הגנה.
- ◆ תקנות לשעת חירום.
- ◆ תפקידי השרים, סמכויותיהם ואחריותם - אחריות מיניסטרילית.
- ◆ היועץ המשפטי לממשלה תפקידו והשפעתו.
- ◆ יחסי גומלין בין הכנסת לממשלה.

- ◆ סיום כהונת ממשלה וההשלכות.
- ◆ ממשלת מעבר.
- ◆ בחירה ישירה של ראש הממשלה + דיון.

יא. הרשות השופטת: 6 ש"ש.

- ◆ המשפט האידיאלי במדינה יהודית.
- ◆ מקורות המשפט במדינה.
- ◆ יחס התורה למערכת המשפט החילונית.
- ◆ עצמאותה של הרשות השופטת:
 - ◇ עקרון הסוב-יודיצה.
 - ◇ מינוי שופטים.
 - ◇ אי חברות פוליטית.
 - ◇ קביעת שכר שופטים.
 - ◇ הדחת שופט.
- ◆ מבנה מערכת המשפט.
- ◆ סוגי משפטים:
 - ◇ אזרחי.
 - ◇ פלילי.
 - ◇ חוקתי.
- ◆ סוגי בתי משפט:
 - ◇ שלום.
 - ◇ מחוזי.
 - ◇ עליון – בג"ץ.
- ~ חוק יסוד השפיטה.
- ~ צווי על תנאי.
- ~ האקטיביזם השיפוטי + ויכוח ודיון.
- ◆ בתי דין מיוחדים.

יב. נשיא המדינה: 2 ש"ש.

- ◆ חוק יסוד נשיא המדינה.
- ◆ בחירת הנשיא.
- ◆ תפקידי הנשיא וסמכויותיו:
- ◇ תפקידים פורמאליים.
- ◇ תפקידים של שיקול דעת.
- ◆ חסינות הנשיא.
- ◆ העברת נשיא מכהונתו.

יג. פיקוח ובקורת על רשויות השלטון: 4 ש"ש.

- ◆ נחיצות הביקורת.
- ◆ מנגנוני הפיקוח.
- ◇ מבקר המדינה:
- ~ חוק יסוד מבקר המדינה.
- ~ בחירת המבקר.
- ~ תחומי הביקורת.
- ~ הגופים המבוקרים.
- ~ עצמאות המבקר.
- ~ דו"ח מבקר המדינה.
- ◇ נציב תלונות הציבור.
- ◇ ועדת חקירה ממלכתית.
- ~ השוואה בין ועדת חקירה ממלכתית לוועדת חקירה פרלמנטרית.

יד. השלטון המקומי:

4 ש"ש.

- ◆ השלטון המקומי ונחיצותו.
- ◆ יחסי גומלין בין השלטון המרכזי לשלטון המקומי
- ◇ חלוקת התפקידים + דיון.
- ◆ סוגי הרשויות המקומיות:
- ◇ תפקידיהן.
- ◇ סמכויות הרשויות:
- ~ קביעת תקציב.
- ~ חקיקה.
- ~ הטלת מסים.
- ~ תכנון ובניה.
- ~ שפיטה.
- ◆ בחירות לשלטון המקומי.
- ◆ תפקידי ראש הרשות.
- ◆ פיקוח על הרשויות המקומיות.
- ◆ ועדה קרואה.

טו. דת ומדינה:

15 ש"ש.

הערה: יש להתייחס לנושאי הפרק המופעים בפרקים אחרים.

- ◆ מעמדה של הדת היהודית במדינת ישראל.
- ◆ הסטטוס קוו.
- ◆ חקיקה דתית ונחיצותה + דיון.
- ◆ סוגיית מיהו יהודי בחוק השבות.
- ◆ התנגדות היהדות החרדית לאקטיביזם השיפוטי.
- ◆ מוסדות דת ממלכתיים:
- ◇ הרבנות הראשית.
- ◇ בתי הדין הרבניים.

◇ הרבנות המקומית.

◇ המועצות הדתיות.

◆ עצמאות החינוך החרדי.

◆ סוגית חקיקת חוקי יסוד.

טז. החיים הרוחניים: 3 ש"ש.

◆ סמכויות הלכתיות בלתי ממלכתיות.

◆ החינוך במדינה.

◆ כוללי אברכים.

◆ החצרות החסידיות.

◆ ארגונים ומוסדות חרדיים.

◆ מפעלי תרבות תורנית.

◆ מפעלים סוציאליים.

מבחנים - 5 ש"ש.